

MÚLTIDÉZŐ

Az Agghegyalja Mozaikkal a Múltidéző rovat is „harmadik születésnapját ünnepelte”. Az új esztendőben Sopronkövesd történetének meghatározó személyiségei és a község híres szülöttei közül veszünk sorra néhányat.

Elsőként 195 évvel ezelőtt született egykori plébánosunkra emlékezünk. **Sülley Endre** Székesfehérváron született 1819. január 6-án Schüll Lőrinc vendégfogadás és Schweininger Erzsébet gyermekeként. Nevét Sülleyre magyarosította. Gimnáziumi tanulmányait követően 1840. szeptember 20-án Máté néven a premontrei rendbe lépett. 1842–43-ban a győri szeminárium elsőéves teológus hallgatója volt, s 1844. április 7-én szerzetesi fogadalmat tett. Szombathelyen szentelték pappá 1845. augusztus 2-án. Közel egy évtizedig (1849–1858) a Keszthelyi Premontrei Gimnáziumban tanított görög és német nyelvet, és ő volt a hitszónoklattan tanára. A gimnáziumból 1859-ben belépett a csornai konventbe, de rövid idő után (október 6-án) elbocsajtását kérte, győri egyházmegyes lett. A plébánosi működéshez szükséges zsinati vizsgát 1860-ban tette le. Főpásztorától elsőként, 1860. márciusában a nezsideri plébániára kapott kápláni kinevezést. Ezután 1861. február 27-től 1900. október 16-án bekövetkezett haláláig Sopronkövesd plébánosa volt. Síremléke ma is látható a helyi temetőben, bár felirata sajnos már nem olvasható.

Sülleyt egyszerű, csendes embernek ismerték. Keszthelyi professzorságának utolsó éveiben tagja volt a bécsi császári és királyi Állat- és Növénytanai Társaságnak (*Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Wien*). 1861-ben lépett ki az egyesületből. Cikkei megjelentek a Keszthelyi Premontrei Gimnázium értesítőjében (1853:3. *Az ifjúság évei és órei*; 1855:3. *Thebe, Felső-Egyiptom legrégebb fővárosa emlékjelei*; 1857:3. *Igénytelen nézetek a német főnevek neme, meghatározása s némely elnevezések körül*). Kövesdi szolgálata idején többször is felújították a templomot: 1864-ben, 1875-ben és 1895-ben. 1883-ban egy új harangot öntöttek, és 1887-ben építették a ma is használatos orgonát. Idős korában többször rendeltek mellé állandó segítőket: 1883-ban Németh Vince, 1884-

Sülley Endre síremléke

-ben Szenczey János, 1886-ban Horváth Antal, 1900 szeptemberétől Ragats Rezső káplán szolgált oldala mellett. A 82. évében járó lelkipásztor, Sülley Endre október 16-án este fél hatkor hunyt el a szentségek ajtatos felvételét követően. Nagy részvétellel kísérték nyugvóhelyére hívei.

Kelemen Dávid

Összesített hivatkozás: Kelemen Dávid: A Sopronkövesdi Római Katolikus Plébánia története. Kézirat.

Beszédes örökségünk

Téli kérdések egy különleges vendéghez

Mi az, ami a kisütött szalonnából a zsír kinyomkodása után megmarad? A válasz könnyű. A töpörtyűről azok is hallottak, akik sosem vettek még részt disznóvágáson. De vajon a *pörc*-ről, a *csörgéről*, a *zsrirkáról*, vagy esetleg a *kuszkáról* is hallottunk már? A megnevezéseket pedig mind ugyanarra, a cikkem elején idézett kérdésre született válaszokból válogattam, a magyar nyelvterület különböző pontjairól. *A magyar nyelvjárások atlaszában* található töpörtyűt jelentő szavak olvastán felmerülhet a kérdés, vajon miért van ennyiféle megnevezése ugyanannak a dolognak? Faggassuk egy kicsit téli csemegénket.

Mekkora a töpörtyű? Ezt a legkisebbek is tudják: kicsi, apró, hiszen maga a szó is ezt jelenti. Azonban a töpörtyű mérete Kárpát-medence-szerte eltér: az Alpokalján, és az Őrségben általában mogyorónyi, a Dunántúlon kelet felé haladva már dió nagyságúra, az Alföld déli részén pedig tojás, vagy féltenyérnyi méretűre vágják. A legmeglepőbb a Debrecen környéki, tenyér nagyságú töpörtyű lehet. Ez az általában bőrös szalonnadarab már mintha nem is ugyanaz a töpörtyű volna, amiről kezdetben beszéltünk...

Hogy néz ki a töpörtyű? A *Magyar Néprajzi Atlaszból* kiderül, hogy a 20. század elején a Kárpát-medencében kisütés előtt leszedték-e a bőrt a zsriszalonnáról?

A Tiszántúlon bőrrrel együtt sütötték ki a tenyérnyi szalonnát, míg a Dunántúlon levágták róla. Erdélyben és a peremterületeken pedig egy harmadik adatot találunk: nem szalonnából, hanem csak a hájból, lehullott zsridarabokból sütöttek töpörtyűt. Ez azt mutatja, hogy több, egymástól eltérő gyakorlat élt egyszerre a magyar nyelvterületen.

Mióta készítünk töpörtyűt? Habár a *töpörtyű* szó 14. századi, mai jelentése csak a 18. század végén terjedt el. Nincs ez másként a sült szalonnát is jelentő *pörc* szóval, vagy a Kisalföldön ismert *csörgével* sem. Korábban ugyanis frissen csak egész kevés zsírt sütöttek ki. Vas és Zala megyéből feljegyzett eljárás, hogy a szalonna egy részét a füstölés mellett sózva tárolták, és az egész év során mindig csak a főzéshez szükséges mennyiséget vágta le, és olvasztották ki belőle, ezt kása- és tézstaételek főzéséhez használták.

A töpörtyűnek tehát sokféle megnevezése él: a közismert az étel méretére, alakjára, más a száraz, csörgő hangjára (*csörge*), vagy elkészítésének módjára (*pörc*, *pörke*) utal. Azonban a leginkább elterjedt *tepertő*, *töpörtyű* az utóbbi száz évben a köznyelvben uralkodó lett, így a többi megnevezés regionálisan maradt csak ismert.

Végül itt a *disznóvágások idején jegyezzük meg büszkén azt is, hogy 2013. november 14-én a tepertős pogácsa az EU által elismert „hagyományos különleges termék” lett.*

Raffai Péter

